

SIR JOHN H. ELLIOTT. IN MEMORIAM

XAVIER GIL PUJOL
Universitat de Barcelona

Sir John H. Elliott (Reading, 1930 — Oxford, 2022), va tenir una vinculació amb l'Índice *Histórico Español* primerenca i formativa gràcies al tracte proper que va establir amb Jaume Vicens Vives a la seva arribada a Barcelona a finals de 1953 per a treballar en els seus arxius en la preparació de la tesi doctoral per a l'Universitat de Cambridge sobre el govern del Comte Duc d'Olivares. Vicens el va incorporar al grup de joves historiadors que s'estaven formant sota les seves directrius, experiència que Elliott ha evocat de manera elogiosa en diverses ocasions i particularment en el seu llibre *History in the Making* (2012; traducció espanyola: *Haciendo historia*, 2012)

Vaig ser acollit en aquest grup, que es reunia cada setmana, sobretot per a discutir els continguts del següent número de l'Índice *Histórico Español*, un registre bibliogràfic de novetats editorials sobre el conjunt de la història espanyola. En aquelles discussions, però, s'hi tractaven temes molt més amplis, història, art, política, i per a mi van constituir tota una educació (p. 20, traducció meva).

Bé es pot pensar que Elliott va tenir presents aquelles discussions quan poc després, en 1958, va ingressar en el comitè editorial de la revista *Past and Present*, que, fundada en 1952, va ser, juntament amb *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations*, una de les revistes més influents en la gran transformació dels estudis històrics durant les dècades següents. I, anys a venir, en 2010, en la seva conferència "Jaume Vicens Vives, ahir i avui", impartida a Barcelona i a Madrid en el marc de la commemoració del centenari del naixement de Vicens i del cinquantanari del seu trapàs, va mencionar igualment la tasca de l'Índice *Histórico Español*.

La trajectòria de John Elliott a Cambridge, King's College de la Universitat de Londres, Institute for Advanced Study de Princeton i *Regius Professor* a Oxford és ben coneguda, com també ho són les seves obres. Els seus dos primers llibres, *The revolt of the Catalans, 1598-1640* (1963; trad. catalana, 1966; traducció castellana, 1977), resultat de la seva tesi, i *Imperial Spain, 1469-1716*, (1963; trad., 1965), manual d'assignatura, van esdevenir fonamentals de manera immediata i mantenen una clara vigència, sorprenent en el cas del segon, atesa l'enorme augment d'informació sobre la matèria que s'ha acumulat des d'aleshores. Aquells temes van tenir continuïtat substancial en l'edició dels *Memoriales y cartas del Conde Duque de Olivares*, amb col.laboració, primer, de José Francisco de la Peña i, després, de Fernando Negro del Cerro (1978, 2021), i en *The Count-Duque of Olivares. The statesman in an age of decline* (1986; trad., 1990), modèlic en el gènere de la biografia, que li va reportar un reconeixement molt ampli no només entre els especialistes en Història Moderna sinó també en el conjunt de la professió.

Al mateix temps, el seu interès pel món americà va ser ràpid: *The Old World and the New, 1492-1650* (1970; trad., 1972), continuat amb la seva col.laboració a *The Cambridge History of Latin America*, ed. Leslie Bethell (1984) i en el volum sota la seva coordinació *Europa y América, 1492-1992. La historia revisada* (1992).

En front de visions més o menys estructuralistes de la història, molt influents llavors, sempre es va mostrar sensible a la capacitat d'acció dels individus i al pes de la contingència en el decurs dels aconteixements. De la mateixa manera, va practicar i fomentar el tractament comparatiu dels fets estudiats, que jutjava imprescindible per tal de corregir les inèrcies de les historiografies nacionals i, més encara, les distorsions provocades per les visions en clau excepcionalista, qüestió sensible en els casos català, espanyol i també anglès, sobre els que va tractar expressament. Aquesta preocupació comparativa és explícita en un seguit de títols: *Richelieu and Olivares* (1984; trad., 1984), *The world of the favourites*, coordinat juntament amb L.W.B. Brockliss (1999; trad., 1999), *Empires of the Atlantic World. Britain and Spain in America, 1492-1830* (2006; trad., 2006), rica panoràmica que, a més, s'endinsa en el segle XVIII i inicis del XIX, i *Scots and Catalans. Union and desunion* (2018; trads. catalana i castellana, 2018), en que va cobrir des de la Baixa Edat Mitjana fins al present.

John Elliott també es va interessar, i amb caràcter creixent, pel món de l'art, de la cultura cortesana i del mecenatge, temes que van ser objecte del llibre *A palace for a king. The Buen Retiro and the court of Philip IV*, en coautoria amb Jonathan Brown (1980; trad., 1985; ed. actualitzada, 2016), de l'exposició *La almoneda del siglo. Relaciones artisticas entre España y Gran Bretaña, 1604-1655* (2002), comisariada per tots dos, i de diversos altres treballs.

Son de mencionar els seus tres volums recopilatoris *Spain and its world, 1500-1700* (1989; trad., 1990), *Spain, Europe and the wider world, 1500-1800* (2009; trad., 2010) i

España en Europa. Estudios de historia comparada (2002), així com el volum homentge, coordinat per Richard L. Kagan i Geoffrey Paker, *Spain, Europe and the Atlantic world. Essays in honour of John H. Elliott* (1995; trad. 2001).

Si la presència de l'obra de John Elliott en els repertoris bibliogràfics internacionals és molt manifesta, també ho ha estat la seva influència en fomentar una anàlisi rigorosament documentada i contextualitzada i una mirada àmplia, comparativa i advertida dels riscos del presentisme. Historiador preminent, amb Sir John desapareix un dels últims grans noms de la professió en les dues darreres generacions.